

Universal Declaration of Human Rights - Mende

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the UDHR in Unicode project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Dunya Lahi Nuvuu Lonyisia Va

Magona Yepei

A jifa kiliyei na ke numu vuu kpelee ti maa hewulei lo towa kpaupau le laha va, tonya kee ndileli dunyihu.

A jifa ngawuleehu kee baagbuala nuvugaa ti lonyisia ma ti wanga a pie hindangaa na hii i wotea a nemahugili waa nuvuu ma, dunya ninahu mia mahoingɔ muvuu i gu i yepe kia ngi longɔla, kee ngi lanaye kee ngi lima hinda.

A jifa maa ii houni nu mu vuu i wote a ko gomo mahaya nyamu nyamu kee nduwɔ ya yeya, ke mahoingɔ sawei i nuvuu lonyii mavale,

A jifa mahoingɔ ndiamɔyei na ndolesialuahɔ i legulɔma,

A jifa nungei nasia ti ndolei kpele ti woyilei na hu ti lanaya genga koɔ yayilingɔihu,

Kee nuvuu lonya, ngi nuvuu ya, ngi yepei kee hindui taa nyahii ti lonyei maahewu lei, kee gboma ti ti lia yilinga ko yange yange kee ndevu yekpe la i le gulɔma.

A jifa ndolei nasia ti dunyi hu ti lahei wumbua a ngoyila koɔ ti to ke baago ma a yelo na nuvuu va kee ngi lonya ya va,

A jifa kiliyei yaa numu kpelehu hinda yayilingɔ ji a lelo gulɔma,

Fale naa

Komewai na ta toli a

Genela Asembili

Ndenga Ye

Dunya Lahei ji nuvuu lonyinsia va i wote a naki numui kpelee kee ndolei kpelee va nahii ke numu gbi ko ngoyila hugbate gbi na hinda yayilingɔ ji ngi enmahu kpɔtu i lapi kpugu kpugu a numu gaalahu wie i to ke bagɔkoma iye tɔnei jisias ma kee hugbemboi jisias nungei nasia weti yei ndoo kpele hugbatai ji hu, kee nasia ti ndolɔngaa hu nahi tii yee ndolo kpele hugbatei jisias bu.

1. Ngayilii Ye Ngilei

Numuvuisia Kpelee ta ti le te ye nduwɔ ya hu, tao ti nuvuu yei kee ti lonyi maa hewungo. Kiiya kee hindalياهو gɔkɔla a yelo ti hun. Fale mahoungɔ ti ti nyonyohu hoi kia ndeegaa.

2. Ngayilii Ye Fele Yei

Hugbatei ji numu kpelee lo va, nu genyei, ngi luwu yegii, nyaha ko hindgo, nu layia, Ngewo na a feli, ngi gilii yei, ngi le gi kee ngi gbate ii ma.

Tao maa ii houni nduahɔ ge i waa nungaa luahu jifa tii gbuani ndolo yilahu, ko jifa tia heini ti yekpe va ko tii yekpe va.

3. Ngayilii Ye Sawa Yei

Nuvuu gbi ngi lonya mia ko ndevu i ye ngi hu, ko aa ye nuu bu, tao ko mahungbee i ye ngi ma.

4. Ngayilii Ye Naani Yei

Maa ii houni ti numu gbi hou nduwɔya hu, ɔɔ ti ngi waa mɔnɛmɔnɛ hinda hu, maa ii houni nuu maajia va nduwɔya hu, tao gbɔma mahoungɔ nduwɔyei ye keyi kgbi lekee i gbɔɔ.

5. Ngayilii Ye Lɔɔlu Yei

Maa ii houni ɔɔ ti kpaagba hinda la nuu gbi ma, tao ɔɔ ti hinda wee a numu na a ke ke nuvu yaa a ngie.

6. Ngayilii Ye Weita Yei

Nuvuu gbi lee ngi lɔnya mia ɔɔ sawei i baagɔ ngi nuvu yaa ma mia leke gbi.

7. Ngayilii Ye Wɔfila Yei

Nuvuu kpɛɛɛ ti maahɛwungɔ sawei gub, tao mahoungɔ sawei i ti mahu wɛɛ nahi gbi ɛɛ ti hu wɔɔ. Mahoungɔ sawei i tɔ ke hugbatei ji ɛɛ numugbi gbukpuu.

8. Ngayilii Ye Wayakpei

Nuu gbi ngi lɔnya mia ɔɔ sawa kpaambu ngaa yekpe ti ngi lɔnyei mavale a watii na ngi lɔnyi nasia ndɔɔ jawei keni numu a nyani ngi ma.

9. Ngayilii Ye Taalui

Maa ii houni ti numu magba, ti ngi wu kpɛgbɛma ɔɔ ti ngi gbɛ ngi yee a baama hu we.

10. Ngayilii Ye Puui

Nuu gbi ngi lɔnya mia nahii ti la nyɔngaa ngi ma tɛ i ngi maahinda gulanga kɔlehu ɔɔ i sawa kpoukpou nyaninga, ɔɔ ti ye njie na le fofohu, tao ɔɔ sawakpambu jein jein gɔngaa ti loo ngi va.

11. Ngayilii Ye Puu Mahuyelei

1. Nu gbi ngi lɔnya mia nahi ti la nyɔngaa ngi ma hinda ngamu va, taa kiti lewe haani ti ye njie na le fofohu, tao ti jia a sawe panda pandaa.

2. Maa ii houni ti baa nuu gbi ma a sawahu wee – ndɔɔ yila jawa yo ɔɔ ndunya kpɛɛɛ jawa. Tao gbɔma maa i houni sawei i kpagbaa la nuu ma na kaahu lewengɔ sawei na ma i nyanini.

12. Ngayilii Ye Puu Mahufilei

Maa ii houni nuu i ye na nahi ta loko wili ngi bundu hinda hu, ngi ye pɛɛbu hinda, kɔlei kɛɛ ngowili na a pili ngitiwoma kia lee ti longɔla, kɛɛ kakpama a baagbuama hu we. Maa houngɔ sawei i nuu gbi maawɛɛ yɛɛ kakpamei ji bondayeya.

13. Ngayilii Ye Puumahu Sawei

1. Mahoungɔ numu gbi i ye hugbɛmbo hu ɔɔ i li mia leke gbi ngi longɔ i li na, tao ɔɔ i hei ndɔɔ gbi leke hu ngi longɔ i heihu.

2. Nu gbi ngi lɔnya mia ɔɔ i gbua ndɔɔ yila hu i li peka hu, i wee a ngi yee ɔɔ mbaa tinda, tao ɔɔ i yama ngi ndei na hu mia i gbuana.

14. Ngayilii Ye Puumahu Naanii

1. Nu gbi lɔnya mia ɔɔ i ngi yaama lɔwu kakpama yeye ndɔɔ yeka hu, tao ɔɔ i nganei gbuana.

2. Ye sawei ji ɛɛ lɛkpe gbi naleke ye numui ji i ndɔɔɔɔ jawa nyanini, tao i hinda gbulanina na ndɔɔɔɔ woyila hugbatei i loila.

15. Ngayilii Ye Puumahu Lɔɔɔɔ

1. Nuɔ gbi lɔnya mia kɔɔ i wote a ndɔɔɔɔlii.

2. Maa i houni kɔɔ ti nuɔ gbi baa a ngi lɔlii ya, kɔɔ kɔɔ ti ngi baa a ndɔɔɔɔlii ya ndɔɔɔ yekahu.

16. Ngayilii Ye Puumahu Weitei

1. Hindui taa nyahii na ti lakpangɔ ta sɔɔwɛɔ ti ndengaa le, ti genye ii yenɛ bɛɛ yila, tii yenɛ bɛɛ a ndɔɔɔ yila hunblaa, kɔɔ Ngewɔ vɛli gbambi yila ma. Ti lɔnye maahewungɔ sɔɔva, sɔɔhu, kɔɔ ji ta lo ti gɔɔɛ.

2. Kɔɔ hindui taa nyaha ti sɔɔwɛɛ, a nɛɛ pɛin ti veinja wɛ.

3. Bondei mia ndɔɔɔɔ yei kpɔkui le, fale maahoungɔ heimii kɛ ndɔɔɔ gbi ti bondei mahu gbɛɛ kpɔtu kpɔtu.

17. Ngayilii Ye Puumahu Wɔilei

1. Nuɔ gbi lɔnya mia kɔɔ i ngi wuma haakangaa majkɔ, tao gbɔma kɔɔ taa nungaa ti makpɔma haaka majkɔ.

2. Tɛ nuɔ gbi haaka gbua ngi yeya kia leke ti longɔla.

18. Ngayilii Ye Puumahu Waykpei

Nuɔ gbi lɔya mia kɔɔ i kiiya wee, kɔɔ i giila gbɔɔ tɔnyeɛ le kɔɔ gbɔɔ i lɔnyani, Ngewɔɛ ye gbɔɔ ngi longɔ i feli, ye tonye ji a ngi jein jein lɔ kɔɔ i ngi giliyei kɔɔ ngi yewɔveilei wote, I wote bɛɛ atayakpe kɔɔ taa nungaa, fofohu kɔɔ sɔkuma, kɔɔ i nungaa gaa a ngi ngliyei kɛɛ ngi yewɔ hindei.

19. Ngayilii Ye Puumahu Taalui

Nuɔ gbi lɔnya mia kɔɔ i kiliya wee tao kɔɔ i yee kiiyeina le fofohu, yee tɔnyeɛ ji a peɛɔ yee kiiyei ji nuɔ gbi ɛɛ gbekpa kulɔ, tao kɔɔ i nemahulee kɛɛ ngowii majkɔ tao kɔɔ ta bɛɛ i fe nungaa wɛ a pele gbi hu we, nahi bandowoma gbi ɛɛ waa nduahu.

20. Ngayilii Ye Nugbɔɔɔngɔi

1. Nuɔ gbi lɔnya mia kɔɔ taa nungaa ti gomeɛ, tao kɔɔ taa teini ti lee, i na lee hinda huwu va ii le.

2. Tɛɛ nguua numu gbi la a kpɔli hale kɔɔ i wote a komeɛ ma mɔ.

21. Ngayilii Ye Nugbɔɔɔngɔ-Mahuyelei

1. Nuɔ gbi lɔnya mia kɔɔ ngi loko i ye ngi guameti hindeihu, kɛ bɛɛ ta vulii i yehu kɔɔ nungaa tia vulii ta lokoloo ti ma.

2. Nuɔ gbi lɔnya mia kɔɔ ngi lɔhu guameti hugbate wie ngoisia ti hiti ngi ma kia lee ta hiti nungaa ye pekeisia ma.

3. Nungaa mia maahoungɔ ti ti guameti hei, ti gbayeɛ mia a pie a yenge, hulembinga ta yamalɔ ti kolei gula, tao ye kolei ji a kgula bunduhulɔ, nahii nungbi ɛɛ gbekpa numu gulɔ.

22. Ngayilii Ye Nugbɔɔɔngɔ-Mahufelei

Numu gbi lee ndɔɔɔlii a ngie, ngi lɔlei kpɔma hugbate wie ngi va, tao kɔɔ ngi lɔlei taa ngitiwoma hugbate ti pee ye kpɔma hugbatei na i foo ngi ma, tao a majkɔɔɔ kialeke ngi lɔlei gbatei kɛɛ ye saweisia ti na, gbɔma kia lekee ye numui bɛɛ ngi hami gii na, kɔɔ wei i lɛgulɔ.

23. Ngayilii Ye Nugbɔɔɔngɔ-Mahusawei

1. Numu gbi lɔnya mia kɔɔ i yenge, tao kɔɔ i ngengei na wie ngi longɔla, kɔɔ i mbeleshei majɔɔ ngengemei, tao kɔɔ ti tɔ kengengei ɛɛ ngi lo.

2. Numu gbi lɔnya mia, nahii nduahu gbiima, kɔɔ ti ngi pawa kia a yenge la.

3. Ngenge mɔgbi lɔnya mia kɔɔ ti ngi pawa nahii ta kɛɛ ngi mablaa ta ti magbee gbualɔ hu kia nuvu, tao gbɔma kɔɔ kpɔma yeka i yena ngi va.

4. Ngenge mɔgbi lɔnya mia kɔɔ i wili hugbatehu na ngenga blaa ma vale.

24. Ngayilii Ye Nugbɔɔɔɔɔɔ-Mahunaani

Ngenge mɔgbi lɔnya mia kɔɔ i levu tao kɔɔ i kpele yeka gbuu, tao gbɔma kɔɔ aa ngenge huguangɔ waa wie, mahoungɔ gbɔma i yaa a ndevu wati majɔɔ, nahi i yaa ye ndevui na wie ma ta yaalɔ a ngi pawa.

25. Ngayilii Ye Nugbɔɔɔɔɔɔ-Mahulɔɔɔɔ

1. Numu gbi lɔnya mia kɔɔ ta kɛɛ ngi mablaa ti ye kaahugbuu hu, ti meheɛ yekpe me, ti kula yekpe yili, ti la ndama yekpe, ti hale yekpe majɔɔ, tao gbɔma guameti i ye na ti va, hugbate yekpe i yena ngi va a watii na ɛɛ ye ngege hu, a watii na ngi heigengɔ, watii na ngi wovang, kɛɛ watii na hinda a wa ngi mahu nahii ɛɛ gumbu.

2. Mahoungɔ gbɔma hugbate i ye na kuimeisia kɛɛ ndengaa va. Mahoungɔ ndengaa kpeleɛ, naa ti ke taa ti njeni ti sɔɔhu kɔ tii sɔɔhu, ye hugbatei ji i ti maa weɛ.

26. Ngayilii Ye Nugbɔɔɔɔɔɔ-Mahuweitei

1. Numu gbi lɔnya mia kɔɔ i kɔɔ gaa. Maa ii houni navoo hinda i ye kɔɔgaala ma, ke beɛ i wote a ye tɔtɔmei. Mahoungɔ kɔɔ gaalei i wote a sawa kpawu kpawu na ndo gbi ɛ gbuama ye tɔtoomi. Nyandengɔ kɔɔ ngenge kɔɔngaa i yna kpoto, kɛɛ kɔɔ yalngɔ gaalei naa va ti nemabu lewengɔ.

2. Kɔɔ gaalei i wote a hinda na a nuu le gulɔma, ngi lɔnyisia kɛɛ ngi hugbemboi. I loko hei hinda yawubu gɔɔla, hinda bu houla kɛɛ ndiamɔya dunyei kpeleɛ luahu, kenyeisia kɛɛ Ngewo veli gbambisia luahu, tao kpaya waalɔ ndɔɔ kpele woyila yenge lukuisia hu kɔɔ ndileli i li gulɔma.

3. Bondeisia ti wote a haala bla ta ke na kaa ye gbɔɔ ti leingaa ta pee.

27. Ngayilii Ye Nugbɔɔɔɔɔɔ Mahuwɔfilei

1. Numu gbi lɔnya mia kɔɔ ngi loko i ye mia a yena ye kɔɔndi hinda hu, i ngaa neɛ ye ye mbembeɛ hu kɛɛ sayensi ye tekulmii taa ye nafei.

2. Numu gbi lɔnya mia kɔɔ mahugbee kpɔtu kpɔtu i ye ngi gbate hani ma, i ye a ngole kɔ hani lalangɔ kɔ sayensi haaka.

28. Ngayilii Ye Nugbɔɔɔɔɔɔ Mahuwayakpei

Numu gbi lɔnya mia kɔɔ ngi yee jawa kɛɛ ngitiwoma gee i yena, na a tɔ ke dunya lahei jisɔ ta hitilɔnga.

29. Ngayilii Ye Nugbɔɔɔɔɔɔ Mahutaawui

1. Numu gbi lee, mia i heina, tao a lena gulɔma, mahoungɔ i na hinda hou a loko veinja.

2. Ji numu a ye ngi lɔnyei kɛɛ ngi hugbemboi ya yenge ma, na lee a wote a kpeɛnguu a wee a saweɔlɔ naa a nuu wekeisia ti lɔnyei kɛɛ ti hugbemboi ma vale, kɛɛ numu kpele ti maahinda va ngoyila lɔɔhu.

3. Numu ɛ ye tɔnyei jisɔ kɛɛ hugbemboi jisɔ yayenge nahi kpuangɔ pilei na ma, tao gbɔma ɛɛ pinde kaa na wooma na ndɔɔ kpele gomei ti ndani.

30. Ngayilii Ye Numugbɔɔngɔ Mahupuui

Gbewogbe gbi na kɔlei ii hu na nu mu a nde ye kenga ti puilɔ na kɔɔ i ndɔɔɔ ngoyila hugbatɛ lɛɛnga ti lɔnyi kee ti hugbemboi mahugbua.
